

ANKASAM bülten

13 Ağustos 2023
SAYI: 2023/32

Nijer'deki Darbe Afrika Siyasetinde Paradigma mı Değiştirecek?

14

İşbirlikleri Bağlamında
Çin'in Dış Politika
Anlayışı

20

Asya-Pasifik Bölgesi'nde Artan
Çin-Rusya Yakınlaşması ve
Olası Senaryolar

İÇİNDEKİLER

ANKASAM ANALİZ

- 03** Fransa'nın Asya Pasifik'e Yönelik Artan İlgisi
Veli Can AKKAŞ
- 06** Çin-Solomon Adaları İlişkileri Bağlamında Avustralya'nın Güvenlik Kaygıları
Zeki Talustan GÜLTEN
- 08** Zambiya'nın Reform Gündemi ve Aktif Diplomasisi
Şeyma KIZILAY
- 11** Çin'in Kuşak Yol Projesi'nin Balkanlar'a Katkıları
Furkan DOĞDU
- 14** İşbirlikleri Bağlamında Çin'in Dış Politika Anlayışı
Zeki Talustan GÜLTEN
- 16** Nijer'deki Darbe Afrika Siyasetinde Paradigma mı Değiştirecek?
Dr. Ceren GÜRSELER
- 20** Asya-Pasifik Bölgesi'nde Artan Çin-Rusya Yakınlaşması ve Olası Senaryolar
Zeki Talustan GÜLTEN
- 23** Bölgesel İttifaklar Bağlamında Avustralya-Çin İlişkileri
Zeki Talustan GÜLTEN
- 26** Kuşak ve Yol Projesi'nin Çin-Afrika İlişkilerine Etkisi
Elcan TOKMAK
- 28** Kuzey Kore'nin "Nükleer Tehdidi" ve Asya-Pasifik'in Güvenlik Konjonktürü
Zeki Talustan GÜLTEN

BASINDA ANKASAM

- 30** Medya

DERGİLER

- 31** Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi

Bölgesel Araştırmalar Dergisi

Çankaya Mahallesi, Cemal Nadir Sokak, No: 9, 06880,
Çankaya – Ankara/Türkiye
Tel: +90 312 474 00 46 | Faks: +90 312 474 00 45 E-posta:
info@ankasam.org

Tasarım-Dizgi: Esra Karadağ

Bu yayının tüm hakları Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi'ne (ANKASAM) aittir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek yapılacak makul alıntılar dışında ANKASAM'ın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımını yapılamaz. Bu çalışmada yer alan görüş ve değerlendirmeler yazarına ait olup, kurumsal olarak ANKASAM'ın resmi görüşünü yansıtmaz.

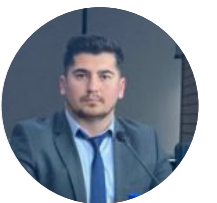
ANKASAM ANALİZ

Fransa'nın Asya Pasifik'e Yönelik Artan İlgisi

Uluslararası sistemde başat aktörler arasındaki rekabet her geçen gün hızlanmakta ve belirsiz bir geleceğe doğru ilerlemektedir. Bilhassa Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Çin'in başat rol oynadığı küresel konjonktürde birçok devlet kendi çıkarlarını güvence altına almaya çalışmaktadır. Bu çerçevede karşımıza çıkan devletlerden biri de Fransa'dır. Paris, Avrupa'da önemli bir rol oynamakla beraber Fransa

Denizasırlı Bölgeler Topluluğu hasebiyle küresel rekabetin de önemli aktörü olarak değerlendirilmektedir. Macron yönetiminin Asya-Pasifik'e ilgisi hem Çin-ABD yarışının bölgenin statüsünü etkilemesi hem de iç siyasetteki gelişmeler sebebiyle son dönemde artmıştır.

Fransa'nın yakın zamanda Asya Pasifik'e yönelik artan ilgisi, gerek dış politika gerekse iç politika

Veli Can AKKAŞ

açısından ele alınması gereken bir konudur. İç politika açısından incelenirse Fransa'da geçtiğimiz günlerde yaşanan protestolar oldukça ses getirmiş ve göç ile suç arasında bağ kurulmasına sebep olduğundan ülkedeki sağ görüşün yükselmesine yol açmıştır. Ayrıca ülkedeki emeklilik yaşını arttırmaya yönelik planında ısrar etmesi de hükümetin zayıflamasına neden olmuştur. Macron'un görev süresinde son yılına girmesi düşünüldüğünde meşruiyetini arttırmaya yönelik bir çaba içerisinde olması muhtemeldir. Bu bağlamda Macron'un üzerindeki baskıyı azaltmak amacıyla ülke gündemini değiştirerek ulusal çıkarları ve ülkenin birliğini korumaya yönelik bir imaj çizme çabasına girdiğinden bahsetmek mümkündür.

Söz konusu çıkarlar için Asya Pasifik oldukça önemlidir. Zira Fransa münhasır ekonomik bölgesinin yüzde 90'ını deniz aşırı topraklarından elde etmektedir. Dolayısıyla Fransa Deniz aşırı Bölgeler Topluluğu'nda Fransa'nın egemenliğine yönelik risklerin engellenmesi gerekmektedir. Halihazırda Fransa'nın yurt dışı toplam finansal yükümlülükleri, yurt dışı toplam finansal varlıklarından fazla olduğundan dolayı uluslararası yatırım pozisyonu açığı vermektedir. Macron'un iddia ettiği ekonomik büyümenin devam etmesi, bahse konu açığın kapatılması ve uluslararası varlıkların getirisinin artırılması için Fransa'nın Asya-Pasifik'teki ekonomik haklarını kullanma çabasına arttıracığı ileri sürülebilir. Bu noktada bölgedeki Fransız varlığının güvenliği önem teşkil etmektedir.

Asya Pasifik ilgisini, dış politika açısından incelemek gerekirse Fransa, dünyanın ikinci en büyük deniz alanına sahiptir. Bunun sebebiyse Fransa Deniz aşırı Bölgeler Topluluğu'dur. Dolayısıyla Paris'in bu bölgeler üzerindeki kontrolü ve meşruiyeti oldukça önemlidir. Asya Pasifik'te artan ABD-Çin rekabetinin Fransa çıkarlarını tehlikeye atmaması, Macron yönetiminin öncelikli hedefi olarak görülebilir. Zira Paris'in temel amacı mevzubahis rekabetin olumsuz etkilerinden sıyrılarak kendi çıkarları doğrultusunda hamleler yapmaktır. Burada üzerinde durulması gereken husus, Fransa'nın Pekin-Washington yarışına katılmak yerine bölgedeki konumunu güçlendirmeye yönelik bir dış politika uygulamak istediğidir.

Fransa'nın bölgedeki geniş ağı düşünüldüğünde cüretkâr adımlardan kaçınması muhtemeldir. Bu noktada Paris'in iki başat aktörün yarışında geri planda kaldığı ifade edilmelidir. Macron yönetimi, ABD'nin Fransa'dan ayrı olarak bölgedeki işbirliği girişimleri ve Çin'in askeri varlığını arttırma çabası hasebiyle endişe duymakta, ayrıca kontrolü dışındaki gelişmelere karşı direncini güçlendirmek istemektedir. Avustralya Savunma Bakanı Richard Marles'in ABD için füze üreteceğini doğrulaması,[1] Yeni Kaledonya'nın jeopolitik konumu düşünüldüğünde Paris'in endişelerini kanıtlar niteliktedir.

Netice itibarıyla Fransa La Reunion; Yeni Kaledonya ve Fransız Polinezyası gibi deniz aşırı topraklarını ve bölgedeki etkisini korumak istemektedir. Dolayısıyla söz konusu coğrafyada münasebetlerini derinleştirmeyi hedeflemektedir. Bu çerçevede Paris'in Çin'in yükselişinden endişe duyduğu ileri sürülebilir. Nitekim bölgede yeni bir emperyalizm ortaya çıktığına yönelik kabulü Fransa'yı statükocu bir dış politikaya yönlendirmektedir. Vietnam ve Tayvan üzerinde hak iddia eden Çin'in Paracel Adaları'nda askeri eğitim vermesi,[2] bölgedeki askeri varlığını arttırma çabasını göstermektedir. Bu çabanın temeldeki sebebiyse bölgenin Çin'in ulusal güvenliği açısından can alıcı görülmesidir. Mevzubahis çabalar, krizlerin tırmanmasına sebep olduğundan Fransa'yı bölgedeki varlığını korumaya itmektedir. Macron'un iki aktör arasında ana jeopolitik savaş alanı olarak görülen bölgedeki diplomatik gezisi,[3] etrafındaki yaşanan nüfuz mücadelesinde seyirci kalmayacağını göstermektedir.

Temelde Macron yönetiminin endişesinin Çin olduğu ileri sürülebilir. Zira Pekin'in yükselen ekonomisi Fransa'yla olan ticarete de yansımıştır. Fransa, Çin karşısında ciddi bir ticaret açığına sahiptir. Çin Başbakan Yardımcısı He Lifeng'in ifadesine göre Pekin, Paris'le işbirliğini derinleştirmek istemekte ve Fransa'nın Avrupa Birliği (AB)-Çin ilişkilerinin istikrarında faydalı olacağını ummaktadır.[4] Çin, Kuşak ve Yol Girişimi'yle dünyaya açılmış ve ekonomik yükselişini diplomaside lehine çevirmiştir. Bu bağlamda AB ile münasebetlerini güçlendirmek istemektedir. Ancak Çin'in ekonomik üstünlüğünün Fransa aleyhine siyasi üstünlüğe dönüşmemesi için Paris'in Çin bağımlılığını azaltmaya ve münhasır ekonomik bölgelerinin verimini arttırmaya çalışması muhtemeldir. Buna ek olarak Fransa, Çin'le olan münasebetlerinde düşmanca bir tavırdan uzak durmakta ve aralarındaki ticari dengesizliği ortadan kaldırmaya çabalamaktadır. Fransa Maliye Bakanı Bruno Le Maire'in Çin-Fransa Ekonomik ve Mali Diyalogu'nda Çinli yetkililerle görüşmesinin ardından Fransa'nın dünyanın en büyük ikinci ekonomisinden "ayrılmak" değil, Çin pazarına daha iyi erişim ve daha "dengeli" bir ticaret ilişkisi istediğini ifade etmesi,[5] Paris yönetiminin tutumunu kanıtlar niteliktedir.

Paris'in stratejisine bakıldığında Çin'e karşı güçlü bir dengeleyici olması hasebiyle Hindistan, Fransa'nın bölgedeki stratejisi için bir cazibe merkezi olmaktadır. Nihayetinde Yeni Delhi-Paris münasebetleri artan bir ivmeyle gelişme göstermektedir. Burada üzerinde durulması gereken husus Hindistan'ın rolüdür. Hindistan, Çin'in yükselen gücüne karşı dengeleyici bir ağırlık olarak görülmektedir. Zira Modi yönetimin stratejik hamleleri, Pekin'in bölgedeki adımlarında dikkate değer bir unsur olarak algılanmaktadır. Temelde Hindistan'ın her geçen gün artan jeopolitik önemi, Çin'e karşı üstünlük kazanmak isteyen diğer aktörler tarafından da doğal bir ortak olarak görülmesine sebep olmuştur. Bu çerçevede Fransa, Hindistan'la ilişkilerini derinleştirme çabasına girmiştir. Nitekim "Bastille Günü" askeri geçit töreninde Hindistan Başbakanı Narendra Modi'nin onur konuğu olması ve ödüle layık görülmesi,[6] bu çabayı kanıtlar niteliktedir.

Netice itibarıyla Fransa-Hindistan ilişkilerinin seyri oldukça olumludur. Bilhassa Yeni Delhi'nin Pekin'in bölgedeki artan etkisinden rahatsızlığı ve uluslararası sistemdeki rolünü güçlendirme çabası, Paris'in ilgisine iyimser yaklaşmasına sebep olmaktadır. Modi yönetiminin askeri gücünü arttırmaya yönelik tutumunun iki aktör arasındaki işbirliğine katkı sağladığı ileri sürülebilir. Özellikle savunma sanayiini geliştirme isteği, Fransa'ya olan yaklaşımında belirleyici olmaktadır. Her ne kadar Ukrayna Savaşı'ndaki görüşleri farklı olsa da daha önce 36 Rafale savaş uçağı ve 6 Scorpene denizaltısı için yapılan anlaşmaya ek olarak aynı modelde 26 savaş uçağı ve 3 denizaltısı için ön anlaşma imzalamaları,[7] bu duruma örnek olarak sunulabilir. Temelde savunma işbirliğine dayanan bu ilişki çeşitli konularda ortaklığın da önünü açmaktadır.

Sonuç olarak küresel rekabetin şekillendiği coğrafyalardan biri de Asya Pasifik'tir. Paris, bölgedeki güç mücadelesinden olumsuz etkilenmek istememektedir. Nitekim Fransa, Deniz aşırı Bölgeler Topluluğu hasebiyle dünyanın ikinci büyük deniz alanına sahiptir. Çin'in ve ABD'nin mevzubahis bölgede askeri varlığını arttırması, Fransa'nın güvenlik konusunda endişelenmesine sebep olmaktadır. Macron yönetimi hem ülkede yaşanan gerginler nedeniyle kaybettiği desteği ulusal çıkar vurgusuyla geri kazanmak hem de Çin'in ekonomik üstünlüğüne karşı ona bağımlılığını azaltmak amacıyla deniz aşırı topraklarına yönelmektedir.

Uluslararası yatırım pozisyonu açığı veren ülkenin deniz aşırı topraklarında uygulayacağı politikalar için bir tehdidin olmaması gerekmektedir. Kendi çıkarlarını garanti altına almak isteyen Paris yönetimi, bölgedeki siyasi etkisini arttırmak için Hindistan'la işbirliğine yönelmektedir. Yeni Delhi'nin savunmaya yönelik ilgisi, Paris'in yönelimine olumlu yaklaşmasını sağlamaktadır. Tüm bunlardan hareketle önümüzdeki dönemde Paris-Yeni Delhi münasebetlerinin güçleneceği ileri sürülebilir.

[1] "Австралија ќе произведува ракети за САД", Slobodenpecat, <https://www.slobodenpecat.mk/avstralija-kje-proizveduva-raketi-za-sad/>, (Erişim Tarihi: 29.07.2023).

[2] "China to Conduct Military Training in Disputed Part Of South China Sea", Reuters, <https://www.reuters.com/world/china/china-conduct-military-training-disputed-part-south-china-sea-2023-07-28/>, (Erişim Tarihi: 28.07.2023).

[3] "Macron Promotes French Interests On A Trip To South Pacific Where US-China Rivalry Is Intensifying", Associated Press, <https://apnews.com/article/france-south-pacific-us-china-f7b0d5c0d7fb994ce6bd826f4155df2c>, (Erişim Tarihi: 24.07.2023).

[4] "China Hopes France Can Help Take Heat Out Of Relations With EU", Reuters, <https://www.reuters.com/world/china-hopes-france-can-help-take-heat-out-relations-with-eu-2023-07-29/>, (Erişim Tarihi: 29.07.2023).

[5] "Le Maire Says France Wants Better China Access, Not Decoupling", Reuters, <https://www.reuters.com/world/le-maire-says-france-wants-better-china-market-access-2023-07-30/>, (Erişim Tarihi: 30.07.2023).

[6] "France Fetes India's Modi At Bastille Day Celebration", Reuters, <https://www.reuters.com/world/france-fete-indias-modi-bastille-day-celebration-2023-07-14/>, (Erişim Tarihi: 14.07.2023).

[7] "India's Modi And France's Macron Agree On Defense Ties But Stand Apart On Ukraine", Associated Press, <https://apnews.com/article/france-india-war-planes-bastille-day-macron-modi-081f753a6c239e74af7c119f2f025213>, (Erişim Tarihi: 14.07.2023).

ANKASAM ANALİZ

Çin-Solomon Adaları İlişkileri Bağlamında Avustralya'nın Güvenlik Kaygıları

Asya-Pasifik Bölgesi'nde Solomon Adaları ile Çin arasında artan bir yaklaşma söz konusudur. Nitekim her iki devlet de olumlu ilişkiler geliştirmekte ve işbirliklerini ilerletmektedir. Bu kapsamda Çin Devlet Başkanı Şi Cinping ile Solomon Adaları Başbakanı Manasseh Sogavare'nin 10 Temmuz 2023 tarihinde bir görüşme gerçekleştirdikleri ve bu toplantıda "kapsamlı stratejik ortaklık" olarak adlandırdıkları bir duyuru yaptıkları görülmüştür. [1]

Söz konusu toplantı, Pekin'de gerçekleşmiş ve Sogavare, Şi'den önce Çin Başbakanı Li Qiang'la da bir araya gelmiştir.[2] Nitekim bahse konu görüşmenin ardından hem Sogavare'den hem de Li'den olumlu mesajlar gelmiş ve her iki taraf da işbirliğini arttırma konusundaki arzusunu dile getirmiştir.[3]

11 Temmuz 2023 tarihinde de Pekin'de Solomon Adaları Büyükelçiliği açılmıştır. Bu büyükelçiliğin iki

**Zeki Talustan
GÜLTEN**
ANKASAM
Asya-Pasifik
Araştırma Asistanı

devletin resmi olarak diplomatik temaslara başlamasından dört yıl sonra, mevzubahis görüşmenin hemen ardından açılması oldukça önemlidir.[4]

Tüm bunların yanı sıra Solomon Adaları'nın Çin'le diplomatik temaslara başlamasından yalnızca altı ay sonra Kuşak ve Yol Girişimi'ne dahil olarak[5] söz konusu girişime en erken katılan devletlerden biri olduğunu belirtmekte de fayda vardır. Dahası Pekin ile Honiara arasında 2022 senesinin Nisan ayında bir güvenlik anlaşması da imzalanmıştır.[6]

Bu bağlamda Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'yle (NATO) yürüttüğü mücadelenin Çin'i yeni ittifak arayışlarına ittiği ve bu noktada da halihazırda iyi ilişkilere sahip olduğu Solomon Adaları'nın ön plana çıktığı söylenebilir.

Bununla birlikte Çin'in hayata geçirdiği işbirliklerinin ve inşa ettiği ittifakların, bölgedeki Batı yanlısı aktörleri rahatsız ettiği de öne sürülebilir. Örneğin Avustralya, 11 Temmuz 2023 tarihinde Pekin'de imzalanan anlaşmanın taraflarından anlaşmanın ayrıntılarını açıklamalarını ve bölgeye yönelik niyetlerinin şeffaflığını sağlamalarını talep etmiştir.[7]

Avustralya'nın ABD ve NATO'nun önemli müttefiklerinden biri olduğu bilinmektedir. Zira hem ABD, Birleşik Krallık ve Avustralya ortaklığıyla oluşturulan AUKUS Pakti'nde hem ABD, Hindistan, Japonya ve Avustralya tarafından hayata geçirilen Dörtlü Güvenlik Diyalogu'nda (QUAD) hem de Avustralya, Yeni Zelanda ve ABD birlikteliğiyle kurulan ANZUS Anlaşması'nda yer alması nedeniyle Kanberra yönetimi, Batı için kritik bir aktör konumundadır. Çünkü Asya-Pasifik Bölgesi'nde kurulan ve Batı temelli olan her üç oluşumda da Avustralya, ABD'yle birlikte yer alan ve değişmeyen tek aktördür.

Konuyla ilgili yaptığı açıklamada Avustralya Dışişleri Bakanlığı, bu gelişmenin daha fazla bölgesel rekabete davetiye çıkaracağından endişe duyduklarını belirtmiştir. Avustralya Dışişleri Bakanı Penny Wong ise şu ifadeleri kullanmıştır:[8]

"Solomon Adaları ve Çin, anlaşmayı derhal yayınlayarak Avustralya ve bölgeye yönelik niyetlerinin şeffaflığını sağlamalıdır. Böylece Pasifik ailesi, ortak güvenliğimiz üzerindeki etkileri kolektif biçimde değerlendirebilir."

Sonuç olarak Asya-Pasifik'te vuku bulan bir Çin-Solomon Adaları yaklaşmasının ABD ve NATO'nun en önemli bölgesel müttefiklerinden olan Avustralya'yı rahatsız ettiği ve Kanberra Yönetiminde güvenlik temelli kaygılara neden olduğu öne sürülebilir. Bununla birlikte Avustralya'nın da Batı temelli birçok pakta yer aldığı ve

bunun da bölgedeki güvenlik ikilemini derinleştirdiği iddia edilebilir. Bu nedenle de kısa vadede taraflar arasındaki gerginliklerin azalmayacağı; bilakis Asya-Pasifik'teki kutuplaşmanın daha da artacağı ifade edilebilir.

[1] "China, Solomon Islands Elevate 'Strategic' Ties", Al Jazeera, <https://www.aljazeera.com/news/2023/7/10/china-solomon-islands-elevate-strategic-ties>, (Erişim Tarihi: 12.07.2023).

[2] "China, Solomon Islands Ink Comprehensive Strategic Partnership to Upgrade Ties", China Global Television Network, <https://news.cgtn.com/news/2023-07-10/Xi-meets-with-Solomon-Islands-PM-Manasseh-Sogavare-1lkcondnfqiA/index.html>, (Erişim Tarihi: 12.07.2023).

[3] "Xi Meets Sogavare, Urging Enhanced China-Solomon Islands Cooperation", Xinhua, <https://english.news.cn/20230711/58f81aea-c3204031aa927a687c467668/c.html>, (Erişim Tarihi: 12.07.2023).

[4] "Solomon Islands Officially Opens Embassy in Beijing, 'A Big Milestone' to Further Enhance Relations Between Countries and People", Global Times, <https://www.globaltimes.cn/page/202307/1294157.shtml> (Erişim Tarihi: 12.07.2023).

[5] "Solomon Islands Joins China's Belt and Road Initiative, as Leaders Meet in Beijing", Australia Broadcasting Corporation, <https://www.abc.net.au/news/2019-10-10/solomon-islands-joins-chinas-belt-and-road-as-leaders-meet/11590068>, (Erişim Tarihi: 12.07.2023).

[6] "China-Solomon Islands Security Agreement and Competition for Influence in Oceania", George Journal of International Affairs, <https://gjia.georgetown.edu/2022/12/02/china-solomon-islands-security-agreement-and-competition-for-influence-in-oceania/>, (Erişim Tarihi: 12.07.2023).

[7] "Australia 'Concerned' by China-Solomon Islands Policing Deal", Al Jazeera, <https://www.aljazeera.com/news/2023/7/11/australia-concerned-by-china-solomon-islands-policing-deal>, (Erişim Tarihi: 12.07.2023).

[8] "Australia Calls on China, Solomon Islands to 'Immediately' Publish New Policing Deal, as Sogavare Praises 'Visionary' Xi", Australian Broadcasting Corporation, <https://www.abc.net.au/news/2023-07-11/australia-says-china-solomon-islands-must-publish-policing-deal/102589210>, (Erişim Tarihi: 12.07.2023).

ANKASAM ANALİZ

Zambiya'nın Reform Gündemi ve Aktif Diplomasisi

Güney Afrika'nın yükselen ve öne çıkan aktörlerinden olan Zambiya, son yıllarda Hakainde Hichilema başkanlığındaki reform çalışmalarıyla dikkat çekmektedir. Hichilema başkanlığındaki karar alma mekanizması, Zambiya'nın ekonomik, toplumsal ve siyasi kalkınmasını amaçlayan çeşitli proje ve reformları gündeme getirmektedir. Ekonomi temelli adımlar atılmakla birlikte ikili ilişkilerin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi yönünde hamlelerde de bulunmaktadır.

Bu temelde Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Avrupa Birliği (AB), Rusya, Çin ve Hindistan gibi işbirliği ortaklarıyla münasebetlerin geliştirilmesine yönelik bir strateji izlenmektedir.

Hichilema, göreve gelmesinin hemen ardından güvenlik güçlerinin görevlendirmelerinden ekonomik reform hamlesine kadar çeşitli adımlar atmıştır.

Şeyma KIZILAY

Devlet kurumlarına olan güvenin artırılmasına yönelik çalışmalar da yapılmaktadır. Ülkenin borçları konusunda da Uluslararası Para Fonu'yla (IMF) çeşitli temaslar gerçekleştirilmektedir. IMF tarafından 15 Haziran 2023 tarihinde yapılan açıklamada, Zambiya'nın alacaklılarının IMF'den 188 milyon dolarlık ödemenin önünü açan bir borç yeniden yapılandırma anlaşmasını sonuçlandırmasının eşliğinde olduğu belirtilmiştir.[1]

Yeniden yapılandırma anlaşması, Zambiya'nın ekonomik gelişimi için oldukça önemlidir. Aynı zamanda ülke içinde atılan ekonomik liberalleşme adımları da geleceğe yönelik işbirlikleri açısından önemlidir. İktisadi reformlar, ülkeye yatırımcı çekme ve daha fazla işbirliği yapma konusunda kritiktir.

Ulusal kalkınma kapsamında altyapı çalışmalarının da büyük etkisi bulunmaktadır. Bu noktada hem iç faaliyetlerin hem de bölgesel projelerin gelişmeyi tetikleyeceği söylenebilir. Nitekim Tanzanya-Zambiya Demiryolu'nun yeniden aktive edilmesi çalışmaları ve Zambiya'nın Trans-Afrika Ağı Projesi'nde sahip olduğu rol, bu anlamda büyük önem taşımaktadır. Her iki proje de Lusaka'nın jeostratejik açıdan sahip olduğu potansiyeli ortaya koymaktadır.

Ülke içi reformlar kapsamında anayasayı ve hukukun üstünlüğüne saygıyı önceleyen çalışmalar yapılması da uluslararası çevreler tarafından olumlu karşılanmaktadır. Örneğin AB'nin Uluslararası Ortaklıktan Sorumlu Komiseri Jutta Urpilainen de 21 Haziran 2023 tarihinde Zambiya'nın 2022 yılındaki reform gündeminden etkilendiği için artan bütçe tahsislerini ve güçlendirilmiş işbirliğini duyurmak için Zambiya'ya gittiğini belirtmiştir.[2]

Birlik, Lusaka'nın reform çalışmalarını desteklemektedir. Ülkenin enerji, eğitim ve sağlık gibi ekonomik sektörlerini desteklemek için ek 110 milyon avro destek sağlanması da kritik bir gelişmedir. Ayrıca AB'nin Güney Afrika'daki stratejik ortağı olarak Zambiya için üç destek programına daha imza atıldığı bilinmektedir.[3] Bu bağlamda eğitim ve sağlık hizmetleri, yeşil enerji ve gıda güvenliği başta olmak üzere birçok alanda gelişme sağlanması için faaliyetler yürütülmektedir.

Bununla birlikte Hichilema, uluslararası temaslarını da arttırarak ülkenin kalkınmasında önemli etkiler meydana getirmeyi hedeflemektedir. Bu temaslardan biri de yakın zamanda Mısır'la güçlendirilen bağlardır. 19 Haziran 2023 tarihinde Zambiya Savunma Bakanı, üst düzey bir askeri heyetin başkanlığında Kahire'yi ziyaret etmiş, Mısır'lı mevkidaşı ve üst düzey savunma yetkilileriyle görüşmüştür. Yapılan istişareler sonucunda askeri işbirlikleri ve ortak eğitim faaliyetleri için bir mutabakat zaptı imzalamıştır. İki ülkenin savunma bakanları da askeri işbirliği ve eğitim alanında bir mutabakat zaptı imzalamıştır.[4] Bahse konu anlaşmalardan kısa süre önce de Mısır Devlet Başkanı'nın Güney Afrika ülkesine bir ziyarette bulunduğu bilinmektedir. Bir ilk olması hasebiyle önem taşıyan bu ziyaret, iki ülke arasındaki savunma-güvenlik alanındaki işbirliğinin geliştirilmesine zemin hazırlamıştır.

Ayrıca Hichilema, 21 Haziran 2023 tarihinde de Ruanda'ya bir ziyarette bulunmuştur. Bu ziyaret de bölgesel entegrasyon, ikili ilişkiler ve işbirliklerinin güçlendirilmesi noktasında önemlidir.

Lusaka, iç gelişmeler ve ulusal kalkınmanın yanı sıra bölgesel gelişmelerde de rol oynayarak uluslararası etkinliğini artırma yolundadır. Nitekim Rusya-Ukrayna Savaşı'na yönelik çözüm önerisi sunmak adına Moskova ve Kiev'e ziyaret gerçekleştiren Afrika Misyonu'nda Zambiya Devlet Başkanı Hichilema da yer almıştır. Bu durum, Lusaka'nın iç reformlar, ikili ilişkiler ve bölgesel meseleler kadar küresel gelişmeler konusunda da aktif olduğunu gözler önüne sermektedir.

Rusya'yla yakın ilişkilere sahip olunması da Lusaka'nın mevzu bahis bölgesel misyonun bir parçası olmasında etkili olmuştur. Bununla birlikte Zambiya, Batı'yla olan diyaloguna da dikkat etmekte ve bağları güçlendirmeye özen göstermektedir. AB'yle devam eden yakınlaşma süreci, buna örnek teşkil etmektedir. Birtakım ziyaretlerin gerçekleştirilmesi de diplomatik aktifliğin her iki kanatta da sürdürüldüğünü göstermektedir.

Sonuç olarak Hichilema başkanlığındaki Zambiya'nın 2021 yılından itibaren çeşitli alanlarda atılan reform adımları sayesinde uluslararası alanda önemli aşamalar katettiği söylenebilir. Son dönemlerde gerçekleştirilen AB merkezli ziyaretler, Rusya-Ukrayna Savaşı'na yönelik girişimde oynanan rol ve Çin'le yakınlaşma gibi yeni gelişmeler de bunu kanıtlar niteliktedir. Uluslararası alanda en etkili aktörlerden olan büyük güç sahibi ülkelerle geliştirilen ortaklıklar, işbirliği anlaşmaları ve yatırımlar, Lusaka'nın çok-vektörlü politikaları önceleyen stratejisini güçlendirmektedir. Başta ekonomi olmak üzere ulusal kalkınmaya yönelik çeşitli alanlardaki reform çalışmaları da ikili işbirliklerinin geliştirilmesine temel oluşturmaktadır. IMF'yle yürütülen faaliyetlerin olumlu yönde ilerlemesiyle de gelecek dönemlerde Zambiya'nın gerek Güney Afrika coğrafyasında gerekse uluslararası platformlarda daha fazla öne çıkacağı ve gelişme katedeceği söylenebilir. Ulusal kalkınma reformlarının AB tarafından olumlu karşılanması ve takip edilmesi, Zambiya'nın Avrupalı ülkelerle münasebetlerinde yeni gelişmelerin yaşanacağına işaret etmektedir.

[1] "Zambia Nears Debt Restructuring Deal-IMF", African Business, <https://african.business/2023/06/finance-services/zambia-nears-debt-restructuring-deal-imf/>, (Erişim Tarihi: 21.06.2023).

[2] "We're Impressed with Zambia's Reform Agenda – EU", Diggers, <https://diggers.news/local/2023/06/21/maina-soko-medical-centre-conducts-successful-brain-surgery-2/>, (Erişim Tarihi: 21.06.2023).

[3] Aynı yer.

[4] "Egypt and Zambia Agrees to Enhance Military Cooperation and Training", Military Africa, <https://www.military.africa/2023/06/egypt-and-zambia-agrees-to-enhance-military-cooperation-and-training/>, (Erişim Tarihi: 21.06.2023).

ANKASAM ANALİZ

Çin'in Kuşak Yol Projesi'nin Balkanlar'a Katkıları

Çin Halk Cumhuriyeti Devlet Başkanı Şi Jinping'in 2013 yılında Endonezya ve Kazakistan ziyaretlerinde gündeme gelen "Kuşak ve Yol Girişimi" veya diğer adıyla "Kuşak ve Yol Projesi", Balkanları da içerisine alan geniş bir coğrafyada karşılık bulmuştur. Tarihi dayanak noktası

olarak İpek Yolu'nu işaret eden bu proje deniz ve kara olmak üzere iki bölümde tekrardan canlandırılması Çin'in gayesi olmuştur. Çin'den Türkiye üzerinden Avrupa'ya uzanan kara yolu ve Çin'den başlayan Hint Okyanusu, Süveyş Kanalı ve akabinde Avrupa limanlarını içerisine

Furkan DOĞDU

alan deniz yolu projenin iki ana güzergahıdır. Doğu Asya, Orta Asya, Batı Asya, Afrika ve Avrupa'nın birbirine ticari olarak bağlanmasını hedefleyen güzergâh üzerindeki ülkelerde sürdürülebilir ve dengeli kalkınma arzulanmaktadır.

Kuşak Yol Projesi'nin özellikle kara yolu kısmının geçiş güzergahları üzerinde bulunan Balkan ülkeleri, projenin gerçekleşmesi için jeopolitik önem arz etmektedir. Netice itibarıyla Balkan ülkeleri üzerinden Avrupa'ya geçmek Çin'e oldukça geniş bir coğrafyada pazar alanı sağlayacaktır. 2021 tarihli habere göre Balkan ülkelerinde Çin kaynaklı 135 proje tespit edilmiştir. Haberin devamında ise bu projelerin 32 milyar avroyu aşan değerlere sahip olduğuna değinilmektedir.[1] Çin sermayesi bu kapsamda Yunanistan, Karadağ, Bosna Hersek, Arnavutluk, Kuzey Makedonya ve Sırbistan gibi ülkelere çeşitli ekonomik yatırımlarda bulunmuştur.

2008 yılında çıkan küresel ekonomik kriz Balkan topraklarına Çin sermayesinin girişine zemin hazırlayan faktörler arasında gösterilmektedir. Hatırlayacak olursak Yugoslavya'dan kopuşların henüz yeni bittiği bir dönemde ekonomik krizle karşılaşmış ve dinamik bir tablo çizen Balkanlar görmek mümkündür. Yugoslavya'nın dağılma süreci, 1991 yılında Slovenya, Hırvatistan ve Makedonya'yla başlamış, akabinde 1992 yılında Sırbistan ve Bosna Hersek, 2006 yılında Karadağ ve 2008 yılında Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesiyle bu süreç tamamlanmıştır. Bu denli hareketli bir zamanda 2008 Küresel Krizi'nin patlak vermesi coğrafya nezdinde olumsuz etkilere yol açmıştır. Krizin Balkan ülkelerinin büyüme hızlarında kayda değer düşümler gözlemlenmiştir. Bu gelişmeler, Çin sermayesinin Avrupa'ya girişini kolaylaştırmıştır.

Arnavutluk, Kuşak ve Yol Projesi'nin Balkanlar ayağındaki önemli ülkelerden biridir. Çin'le mazisi yaklaşık elli sene süren sosyalist dönemde yapılan ittifaklara dayanan Arnavutluk, proje dahilindeki yerini almıştır. Avrupa'nın nüfuzunu artırması Çin ve Rusya'yla komünist bağlarının kopmasına öncülük etmiştir. Proje kapsamında bu ikilinin isimleri tekrardan anılır olmuştur. Çin sermayesinin Arnavutluk'a girişinin ardından 2016 yılında petrol sahası olan Patos-Marinza'ya 384,6 milyon avroluk yatırım yapılmıştır. Ayrıca Tiran Uluslararası Havalimanı'nın tamamı Çin'e satılmıştır. Akabinde Çin'in Arnavutluk'a yatırımları giderek eksiye doğru ivme göstermiştir.

2016 yılından sonra Çin sermayesinin Arnavutluk'ta yatırımı olmamıştır. Arnavutluk Başbakanı Edi Rama, 22 Şubat 2023 tarihinde Japonya'nın başkenti Tokyo'ya yaptığı ziyarette iki ülke arasındaki duruma dikkat çeken açıklamada bulunmuştur. Kuşak ve Yol Projesi'ne atıfta bulunan Rama, 17+1 ekonomik işbirliğinin bir getirisinin olmadığına dikkat çekmiştir. Ancak Rama, Arnavutluk'un Çin'le olan iletişim kanallarını açık tutma niyetinden dolayı masadan ayrılmayacağını da sözlerine eklemiştir. Bu konuşmayı ikili arasındaki ticari faaliyetlerin resmi anlamda bittiğine dair yorumlamak muhtemeldir.[2]

Sırbistan, Kuşak ve Yol Projesi kapsamında Çin sermayesi güdümüne giren Balkan ülkelerinden biridir. Ülke genelinde değeri 18,7 milyar avro olan 61 proje Çinli sermaye tarafından finanse edilmektedir. 2012 ile 2021 arasında toplamda 16 projeye 2 milyar avrodan fazla destek sağlayan Çinli şirketler, aynı zamanda 5,7 milyar avro kredi de vermiştir. Sırbistan, diğer Balkan ülkelerine nazaran daha ön plana çıkmaktadır. Öyle ki 2009 yılından 2021 senesine kadar gelen 32 milyar avroluk Çin sermayesinin 10,3 milyar avrosu Sırbistan'a akmıştır. Aynı zamanda Sırbistan, Shandong Uluslararası Ekonomi ve Teknik İşbirliği Grup ile 333.74 milyar dolar değerinde Bulgaristan-Pozega Yol Projesi'ne imza atmıştır. 2014 yılında başlayan proje 2017 yılında bitirilmiştir.

Her ne kadar Sırbistan, Avrupa Birliği (AB) üyeliğine aday da olsa Rusya ve Çin'le dostluklarını pekiştirmekten çekinmeyen ülkelerdendir. Bu durum AB bloğundan giderek uzaklaştığı düşüncülerinin ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedir. 2023 senesi içerisinde Çin ve Sırbistan arasında serbest ticaret anlaşması noktasında ikili arasındaki müzakereler resmen başlamıştır. Ukrayna Savaşı'nın etkisiyle birlikte Sırbistan, Rusya'ya karşı tutumunu ılımlı hale getirmiş ve bu durum AB'den sert tepkilere yol açmıştır. Sürecin bu şekilde devam etmesi, Sırbistan'da doğu sermayesinin artacağı şeklinde yorumlanmıştır.[3]

Çin'den alınan finanslar doğrultusunda gerçekleşen yol yapım çalışmaları, Karadağ ve Bosna Hersek gibi ülkelerde de kendini göstermiştir. Karadağ, 2014 yılında Çin sermayesiyle yapmış olduğu sözleşme neticesinde yol projesine giriş yapmıştır. Çin'in İthalat-İhracat Bankası'ndan alınan 1 milyar dolarla China Road isimli firmayla ve köprüler için Bridge Corporation şirketiyle anlaşma yapılmıştır. Yıllarca süren çalışmalara rağmen yaşanan aksaklıklar dolayısıyla 163 kilometrelik yolun henüz 41 kilometresi hizmete sunulmuştur. Öte yandan Shandong Uluslararası Ekonomi ve Teknik İşbirliği Grubu, Bosna Hersek'te tramvay altyapısı için çalışmalarını sürdürmektedir. Ayrıca söz konusu Çinli şirket, Sırp Cumhuriyeti'nde iki otoyol inşası için sözleşme imzalamıştır.

Sonuç olarak Cinping'in 2013 yılında duyurduğu "Kuşak ve Yol Projesi", Balkanlar'da da olumlu etkisini göstermiştir. Bu kapsamda Çinli şirketler, Balkan ülkelerinin birçoğuna yatırım gerçekleştirmiştir. Hatta Sırbistan örneğinde görüldüğü gibi, Balkan ülkelerinin AB'den ziyade Çin ve Rusya kaynaklı sermayeye olan yakınlığı artmıştır. Fakat her Balkan ülkesi için durum aynı olmamıştır. Arnavutluk örneğinde görüleceği üzere Çin sermayesinden yeterli ilgiyi görememiş ülkeler de vardır. Ayrıca Karadağ meselesi göstermektedir ki limitlerin üzerinde verilen kredilerin altına giren ülkeler çareyi Batı sermayesinde aramıştır. Ortadaki çıkan tablo bize şunu göstermektedir ki Çin'in Kuşak ve Yol Projesi, Balkanlardaki önemini artırmaya devam edecektir.

[1] "China in The Balkans: Controversy and Cost", Balkan Insight, <https://balkaninsight.com/2021/12/15/china-in-the-balkans-controversy-and-cost/>, (Erişim Tarihi: 29.07.2023).

[2] "Albanian PM: No Economic Benefits from Chinese Cooperation", Euro Activ, <https://www.euractiv.com/section/politics/news/albanian-pm-no-economic-benefits-from-chinese-cooperation/>, (Erişim Tarihi: 29.07.2023).

[3] "China Returns to the Western Balkans", Emerging, <https://emerging-europe.com/news/china-returns-to-the-western-balkans/>, (Erişim Tarihi: 29.07.2023).

ANKASAM ANALİZ

İşbirlikleri Bağlamında Çin'in Dış Politika Anlayışı

Çin, 1978 yılında Deng Şiaoping'le başlattığı atılım politikasının meyvelerini 2000'li yıllarda almaya başlamış ve nitekim 2008 senesinde başlayan küresel ekonomik krizin[1] ardından 2010 yılında Japonya'yı geçerek[2] dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olmuştur.[3] Pekin, daha sonraki dönemlerde de büyüyen ekonomisiyle birlikte küresel tedarik zincirinin tepesine çıkmıştır.[4] Söz konusu durum, Çin'in Soğuk Savaş sonrasında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) temelli kurulan "kurallara dayalı ve liberal demokrasi çerçevesine sahip uluslararası düzene" bir alternatif geliştirme çabasına sahip olmasını beraberinde getirmiştir.

Mevzubahis rekabet, jeopolitik ve jeostratejik boyutta ancak jeoekonomik temelli bir biçimde küresel olarak oldukça önemli bir kutuplaşmayı beraberinde getirmiştir. Nitekim bu rekabet, birçok akademisyen ve analist tarafından "Yeni Soğuk Savaş" olarak da adlandırılmaktadır.[5] Bu bağlamda her iki aktör de bu rekabet çerçevesinde yalnız kalmak istememekte ve gerek bölgesel gerekse de küresel çapta müttefikler edinmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda ABD'nin NATO ve Avrupa Birliği (AB) gibi liberal demokratik düzenin temel taşlarını oluşturan ve Batı ideolojisinin somut çıktıları olarak uluslararası düzende önemli rollere sahip müttefiklerinin bulunduğu söylenebilir.

**Zeki Talustan
GÜLTEN**
ANKASAM
Asya-Pasifik
Araştırma Asistanı

Çin için ise işbirliği noktasında daha karmaşık bir tablo vardır. Zira küresel sistemin Batı temelli oluşturulduğu dikkate alındığında farklı ideolojik duruşlardaki aktörlerin veya bahse konu olan düzene meydan okuma hedefi güden devletlerin meşruiyet sorunuyla karşılaştıkları ve "düzen bozucu aktör" olarak lanse edildikleri bilinmektedir.

Nitekim Rusya ve Kuzey Kore gibi devletler de temelinde dış politika üretim süreçlerini Batı karşıtlığı üzerinden şekillendiren aktörlerdir. Ancak hem yukarıda bahsedilen sebep, hem 24 Şubat 2022 tarihinde başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı[6] hem de Kuzey Kore'nin geçtikçe artan Kıtalararası Balistik Füze (ICBM) ve nükleer denemeleri[7] zikredilen devletler için kayda değer meşruiyet krizleri meydana getirmektedir. Bu da Çin'in ilgili devletlerle işbirliği inşa etme noktasında daha çekinceli davranmasına yol açmaktadır.

Öte yandan bu devletler de Çin'le geliştirilecek işbirliklerine sıcak bakmaktadır. Nitekim Rusya-Ukrayna Savaşı bağlamında Moskova'nın Pekin'in müttefikliğine ihtiyacı bulunmaktadır. Aynı şekilde Kuzey Kore de ICBM denemeleri sebebiyle küresel sistemdeki tecriti devam eden bir ülkedir. Aynı zamanda Pyongyang'ın üzerinde güçlü bir Birleşmiş Milletler (BM) baskısı bulunmaktadır. Bu yüzden de Kuzey Kore'ye karşı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) içerisinde alınmaya çalışılan yaptırım kararları, Rusya ve Çin'in vetosuyla karşılaşmaktadır. [8]

Tüm bunların yanı sıra bu üç devletin Batı, ABD ve NATO karşıtlığı üzerinden dış politika üretim süreçleri ortak bir paydaya sahiptir. Fakat Çin'in bilhassa "barışçıl diplomasi" kapsamında inşa etmeye çalıştığı dış politikası ve Kuşak ve Yol Girişimi bağlamında dünyanın dört bir yanında hayata geçirdiği işbirlikleri sebebiyle Pekin'in müttefik seçiminde dikkatli davranmaya çalıştığı ve uluslararası çapta bir meşruiyet problemi yaşamayacak şekilde davranmaya çabaladığı iddia edilebilir.

Sonuç olarak her ne kadar Çin, Rusya ve Kuzey Kore gibi devletler, Batı karşıtlığı noktasında müşterek bir dış politika üretim süreçlerine sahiplerse de Pekin'in müttefik seçerken küresel hedefleri doğrultusunda çok daha dikkatli davranmaya çalıştığı söylenebilir. Bu da Pyongyang ile Moskova'nın Pekin'e nazaran işbirlikleri inşasında daha istekli olmasını beraberinde getirmektedir.

[1] "JP Morgan Bond Chief Bob Michele Sees Worrying Echoes of 2008 in Market Calm" Consumer News and Business Channel, <https://www.cnbc.com/2023/06/09/recession-jpmorgan-bond-chief-bob-michele-sees-worrying-echoes-of-2008.html>, (Erişim Tarihi: 13.06.2023).

[2] "China Overtakes Japan as World's Second-Biggest Economy", British Broadcasting News, <https://www.bbc.com/news/business-12427321>, (Erişim Tarihi: 13.06.2023).

[3] "The World's Largest Economies", World Data Info, <https://www.worlddata.info/largest-economies.php>, (Erişim Tarihi: 14.06.2023).

[4] "China's Dominance in Global Supply Chains", The German Marshall Fund of the United States, <https://www.gmfus.org/news/china-dominance-global-supply-chains>, (Erişim Tarihi: 21.06.2023).

[5] "Is the US-China Strategic Competition A Cold War?", Atlantic Council, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/is-the-us-china-strategic-competition-a-cold-war/>, (Erişim Tarihi: 21.06.2023).

[6] "Ukraine in Maps: Tracking the War With Russia", BBC, <https://www.bbc.com/news/world-europe-60506682>, (Erişim Tarihi: 21.06.2023).

[7] "North Korea Resumes Launching Missile Tests. How Worried Should We Be?", Time Magazine, <https://time.com/6266737/north-korea-ballistic-missile-tests-2023/>, (Erişim Tarihi: 21.06.2023).

[8] "China and Russia Veto New UN Sanctions on North Korea for First Time Since 2006", CNN, <https://edition.cnn.com/2022/05/26/asia/us-north-korea-united-nations-int-hnk/index.html#:~:text=Russia%20and%20China%20on%20Thursday,develop%20nuclear%20capable%20missile%20systems>, (Erişim Tarihi: 21.06.2023).

ANKASAM ANALİZ

Nijer'deki Darbe Afrika Siyasetinde Paradigma mı Değiştirecek?

26 Temmuz 2023 tarihinde Nijer'de Devlet Başkanı Muhammed Bazoum'a karşı darbe gerçekleştirilmiştir. Koruma birimi tarafından devrilmıştır. Darbeyi gerçekleştirenler devrik cumhurbaşkanının ülkede güvenliği sağlayamamasını başlıca gerekçeleri olarak göstermektedir. Fakat cumhurbaşkanı ve askerî kadronun bir kısmı arasında gerginlik ve rekabetin olduğu bilinmektedir.

Bazoum'un 2021 seçimlerini kazanmasıyla yönetime geldiği hatırlanmalıdır. Bu nokta önemlidir

çünkü Nijer'in bağımsızlığını kazanmasından bu yana ilk defa anayasaya uygun ve demokratik bir yönetim değişikliği yaşanmıştır. Öte yandan Nijer'deki darbe diğer bir ifadeyle Batı Afrika'daki darbe sürecinin son ayağı Afrika siyasetinin ve söz konusu siyasete dışarıdan müdahalenin hâlâ gündemde ve geçerli olduğunu göstermektedir. Ayrıca Afrika'daki mevcut sistemin neo-kolonyal öğelerinin sorgulanmasına da neden olmuştur.

Dr. Ceren GÜRSELER

Afrika Birliği Teşkilatı (ABT) ve halefi Afrika Birliği (AfB) kıtasal yapılar olarak Afrika siyasetinin belli başlı siyasi, hukuki çerçevelerini çizdikleri için önem arz etmektedir. ABT ve AfB arasındaki en büyük fark, AfB'nin darbe gibi anayasal olmayan yollardan yönetim değişikliğine karşı çıkması ve karşı çıkmayla sınırlı kalmayıp bu bağlamda üye ülkelere diğer bir ifadeyle Sahraî Arap Demokratik Cumhuriyeti de dahil olmak üzere tüm üye ülkelere darbenin gerçekleşmesi durumunda müdahalede bulunmasıdır. Sadece ABT ve AfB değil, ECOWAS (Batı Afrika Ülkeleri Ekonomik Topluluğu) gibi alt kıtasal veya bölgesel kuruluşlar da yine darbe gibi anayasal olmayan yollardan hükümet değişikliği gerçekleştiği zaman askerî müdahale de dahil olmak üzere çeşitli yaptırımları uygulayabilmektedir. Nijer de ECOWAS'ın sürece farklı araçlarla müdahale ettiği bir üye ülkesi olmuştur. ECOWAS'ın demokrasiye geçiş, Bazoum'un yeniden yönetime gelmesi ve anayasal düzene geçiş için verdiği süre pazar günü dolmuştur.

Dolayısıyla gerek AfB'nin gerekse ECOWAS'ın müdahale olasılığı 1990'lı yılların sonlarından beri kıtada uygulanan ve neredeyse jus cogens norm niteliğine ve önemine haiz olan siyasi çerçeve, gündem kapsamında gerçekleşmektedir. ECOWAS, AfB gibi Afrika kıtasında herhangi bir ülkeye değil üye ülkesine müdahalede bulunmaktadır. Örgüt'ün tüzüğünde ilgili madde olup üyeler söz konusu maddeyi kabul edip ECOWAS'ın üyesi olmayı tercih etmektedir. Nijer de ECOWAS üyesi olmasından hareketle Örgüt'ün tüzüğünü kabul etmiştir.

ECOWAS'ın askerî müdahalesi üzerinde gerek Afrika içinden gerek Afrika dışından hem destekleyici açıklamalar yapılmakta hem de eleştiriler getirilmektedir. Bu bağlamda ECOWAS'ın olası müdahalesinin hukukiliğinin diğer ifadeyle meşruluğunun aydınlatılması gerekmektedir. Nijer'in ECOWAS üyesi olduğu hatırlanmalıdır. Üye olmasından hareketle parçası olduğu ECOWAS'ın hukuki düzenine uymakla yükümlüdür. ECOWAS; hukukun üstünlüğünün, insan haklarının ve demokratik yönetimin ihlal edildiği durumlarda üyelerinin işlerine müdahil olabilmekte, askerî müdahalelerde bulunabilmektedir.

Bu bağlamda ECOWAS'ın Çatışmaların Önlenmesi, Yürütülmesi, Çözümü, Barışın Korunması ve Güvenliğe Dair Protokolü'nün (Protocol on Mechanism for Conflict Prevention, Management, Resolution, Peacekeeping and Security) 10. ve 25. Maddeleri dikkate alınabilir. 25. Madde, örgüt'ün bazı koşullarda askerî müdahalede bulunma yetkisine sahip olduğunu göstermektedir. İlgili madde, üye ülkede hukukun üstünlüğünün büyük çapta ihlal edilmesi, demokratik yollarla seçilen hükümetin düşürülmesi veya girişiminde bulunması

gibi durumlara karşı örgüt'ün müdahale etme hakkını saklı tutmaktadır. 10. Madde ise ECOWAS'ın Uzlaşma ve Güvenlik Konseyi'ni her türlü müdahalede bulunmaya, siyasi ve askerî görev güçlerinin konuşlanması kararını almaya yetkili kılmaktadır. Örgüt'ün ilgili organı olan Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu İzleme Grubu (Economic Community of West African States Monitoring Group, ECOMOG) geçmişte anayasal olmayan yollardan hükümet değişimleri ile bağlantılı olarak Sierra Leone'a, Liberya'ya benzer müdahalelerde bulunmuştur.

Nijer'deki darbeyi ve beraberindeki tepkileri değerlendirirken dikkate değer ve takip edilmesi gereken çeşitli noktalar bulunmaktadır. Bunlardan ilki darbe ile yönetimi ele geçiren cunta yönetiminin ECOWAS'a, askerî müdahaleye ve ilgili çağrılarını yapan aktörlere karşı gelmesidir. Anayasal düzene geçiş için belli bir takvimin oluşturulması ve Devlet Başkanı Bazoum'un görevine dönmesi yerine ECOWAS ile karşı karşıya gelmeyi tercih etmektedir. ECOWAS'ın askerî müdahalesi, cuntacılar tarafından Nijer'e yapılacak bir saldırı olarak değerlendirilmekte ve karşılık verileceği belirtilmektedir. ECOWAS'ın dönem başkanlığını Nijerya yapmaktadır. Örgüt, şimdiden Nijer'e maddi ve ticari alanlarda yaptırım uygulamaya başlamıştır. Ticari abluka uygulanmaktadır. ECOWAS, uçuşa yasak bölge ilan etmiş ve sınır kapatmıştır.

İkinci unsur, ECOWAS ve müdahalesine karşı çıkan aktörlerin salt Nijer ile sınırlı olmamasıdır. Batı Afrika'daki darbe sarmalının diğer aktörlerinden olan Burkina Faso'nun ve Mali'nin tepkileri dikkate değerdir. Söz konusu ülkelerde de anayasal olmayam yöntemlerle yönetim değişikliği yaşanmıştır. ECOWAS üyesi bu iki ülke dolayısıyla örgüt'ün benzer baskısına ve yaptırımlarına maruz kalmıştır. Dolayısıyla Nijer'e yönelik açıklamalarda herhangi bir müdahalenin olmaması gerektiği, askerî müdahale olursa bunun kendilerine yönelik yapılmış bir saldırı olabileceğini belirtmeleri kendi meşruluklarını sağlama girişimi olarak düşünülebilir.

ECOWAS'ın müdahale planına karşı gelen Cezayir gibi bölgesel ülkeler bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle Mali, Burkina Faso, Cezayir ve Gine, ECOWAS'ın askerî müdahalesine karşı çıktıklarını ve kendilerinin cevap verebileceği ifade edilmiştir. Mali ve Burkina Faso'nun ECOWAS üyelikleri ise darbe gerçekleştiği için askıya alınmıştır.

Sadece Afrika'nın bazı ülkelerinin değil kıta dışından Rusya'nın da benzer yorumlarda bulunması müdahale karşıtı cephenin oluşmasına ve destek görmesine sebebiyet vermektedir. Söz konusu cepheye göre Afrika Birliği'nin ve ECOWAS'ın ilkeleri bağlamında teamül haline gelen darbelere yönelik askerî müdahalede bulun-

ma seçeneği sadece Nijer'in değil Batı Afrika'nın güvenliğini ve istikrarını tehdit etmektedir. Oysa ABT zamanında yani sömürgeciliğin tasfiyesi sürecinde kitada ve uluslararası kamuoyunda Afrika'ya yönelik algıda darbeler kıtanın siyasetine ve istikrarına başlıca tehdit unsuru olarak vurgulanmaktaydı.

Nijer olayının üçüncü dikkate değer özelliği eski sömürgesi olan Fransa'nın Batı Afrika'da güç kaybetmesidir. Darbelerin gerçekleştiği diğer ülkeler olan Mali'den çekilmesi ABD'nin Afganistan'dan çekilmesiyle bir tutulmuş ve dolayısıyla başarısızlık olarak değerlendirilmiştir.

Fransa'nın güç kaybetmesiyle bağlantılı olan Nijer'de dikkate alınması gereken bir diğer unsur da cuntanın ve Nijer'de toplumun bir kesiminin Batı ülkeleri ile değil, Rusya ile ilişkileri geliştirmek isteğidir. Sömürgeciliğin tasfiyesi dönemi tamamlansa da bazı Afrika ülkelerindeki mevcut sosyo-ekonomik tablo sömürge dönemindeki ilişkileri hatırlatır niteliktedir. Diğer bir ifadeyle neo-kolonyal dönem yaşanmakta olup Afrika devletlerinin özellikle yönetici ve elit kesimi Fransa gibi eski sömürgeci devletlerle yakın ilişkiye sahip olup kazanç sağlayabilmektedir. Dolayısıyla ikili andlaşmalardan, işbirliğinden doğan kazancın, refahın bir bölümü Fransa'da diğer bölümü de elit kesimin elinde kalarak topluma dağılmamaktadır.

Hal böyle olunca özellikle Afrika toplumlarının belli bir kesiminde neo-kolonyal siyaset ve eski sömürgeler ile ilişkiler eleştirilebilmektedir. Nijer'deki örnekte de darbeyi destekleyen kesim ve darbeyi gerçekleştirenlerin devlet başkanına yönelik karşı çıkışlarında refahın, gelirin topluma dağılmaması ve Batı ülkeleri ile Nijer'in aleyhine ilişkinin kurulması gerekçe olarak sunulmaktadır. Böyle bir tabloda Wagner'in ismi destek arayışında olan cunta tarafından sıklıkla telaffuz edilmektedir. Zaten Batı Afrika gibi kıtanın çeşitli bölgelerinde Wagner, mevcudiyetini ve faaliyetlerini artırmaya çalışmaktadır. Bu tabloya Rusya'nın kıta ile ilişkilerini geliştirdiği ve bu yönde istekli olduğu da eklenmelidir. St.Petersburg'da Temmuz 2023'de gerçekleşen II. Rusya-Afrika Zirvesi'ne katılan Burkina Faso ve Mali liderleri Rusya'ya ve Rusya'nın Ukrayna işgaline yönelik desteklerini açıklamışlardır.

Cunta, Batı karşıtı ve müdahale karşıtı cephe oluşturmak istercesinde Nijer'in Togo, Nijerya, ABD ve Fransa'dan da büyükelçilerini çekmiştir. Dolayısıyla kendisini Batı'dan soyutlayıp Rusya'ya yaklaşmak istediği görülmektedir.

Batı Afrika, Sahel bölgesi uzun zamandır uluslararası gündemde yer etmektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere anayasal olmayan yollardan yönetimlerin değişmesi, darbelerin olması, seçim sonuçlarının kabul edilmemesi, terör hareketlerinin mevcudiyetlerini artırmaları, terör saldırılarının düzenlenmesi, ayrılıkçı kuvvetler bu bağlamda güvenliğe başlıca tehdit olarak öne çıkmaktadır. Örneğin IŞİD'in Batı Afrika kolu bölgede etkinliğini artırmaya çalışmaktadır.

Yukarıdaki tablonun dışında Nijer'in sahip olduğu kaynaklar gibi ek unsurlar da ülkeye dikkat verilmesini gerektirmektedir. Nijer, dünyadaki uranyum rezervlerinin neredeyse yüzde 7'sine sahiptir. Söz konusu doğal kaynaklara sahip olması Nijer'in uluslararası ilişkilerine ışık tutmaktadır. Örneğin, Nijer-Fransa ilişkilerinin bir boyutunu Fransa'nın uranyuma olan ihtiyacı kapsamında okumak mümkündür. Uranyum Fransa'nın enerji ihtiyacının yüzde 70'inden fazlasını karşılamaktadır. Dolayısıyla Fransa ve Nijer arasında yapılan uranyum ticareti önemlidir.

Sahip olduğu kaynaklar yanında stratejik konumu da Nijer'deki gelişmelerin ve hangi cephenin öne çıkacağına önemine işaret etmektedir. ABD, Almaya, Fransa ve İtalya'nın Nijer'de askerî üsleri bulunmaktadır. Nijer'de Fransa'nın yaklaşık 1500 askeri bulunmakta ve başta terörizmle mücadele ve istihbarat alanlarında olmak üzere eğitim sağlamaktadır. ABD'nin de 1000'e yaklaşık askeri olduğu belirtilmektedir. Ayrıca Nijer'de söz konusu Fransız birlikleri bölgedeki terörizmle mücadele unsurları kapsamında faaliyet göstermekte idi. Fransız askerlerinin Mali'den ayrıldıktan sonra Nijer'e gelmesi, Fransızların ve Amerikalıların üsse sahip olması Nijer ordusunda rahatsızlık yaratmaktaydı. Zaten cunta, Fransa ile olan askerî andlaşmalarını sonlandırarak söz konusu tepkisini belli etmiştir. Bu tip bir davranış karşılığında da Fransa ve ABD, Nijer'e yaptığı yardımı kesmiştir.

Gözler Fransa'ya çevrilmiş durumdadır. Çünkü yukarıda da ifade edildiği üzere askerî darbeyeyle yönetimi ele geçirenlerin yaptıkları ilk faaliyetlerden biri Fransa ile olan askerî işbirliğini sona erdirmek olmuştur. France 24 ve RFI'nin de ülkedeki yayınları durdurulmuştur. Fransa'ya karşı atılan bu adımlar önemlidir çünkü Nijer, Batı Afrika'da Batı ülkelerinin son müttefiki olarak değerlendirilmektedir. Afrika, Fransa'nın gerek iç gerekse dış politikası kapsamında önem teşkil etmektedir. Örneğin kıta, farklı Fransız yönetimleri altında Fransız gücünü denizaşırı bölgelerde göstermenin bir aracını teşkil etmiştir. Bunun dışında Fransa'nın Soğuk Savaş sonrası neo-liberal yeni dünya düzenine uymuna dair ve neden hâlâ BM Güvenlik Konseyi'nde daimî üye olması gerektiğine dair cevapları barındırmaktadır. Fransa; yakın ve tarihi ilişkilere sahip olmasının yanı sıra Afrika'da özellikle askerî anlamda varlık göstermektedir. Afrika'nın Mali, Nijer gibi bazı ülkeleriyle ilişkilerinde söz konusu askerî başlık öne çıkmaktadır. 2002'den bu yana Fransa, Afrika'nın farklı bölgelerinde askerî varlık göstermektedir. Özellikle Sahel'deki en önemli uluslararası aktördür.

ECOWAS'ın askerî müdahalesinin istikrarsızlık unsuru oluşturabileceğine dair yorumlara rastlanmaktadır. Aslında müdahale öncesinden Batı Afrika bölgesinde istikrarsızlık yaşanmaktadır. İstikrarsızlığın başlıca göstergesi darbelerin diğer bir ifadeyle anayasal olmayan yollardan yönetimin değişmesidir. Öyle ki Batı Afrika'da 2020'den beri darbe silsilesi yaşanmaktadır. 2020'de Mali, 2021'de Çad ve Gine, 2022'de Burkina Faso'da darbeler gerçekleşmiştir.

Nijer'deki darbeyi ve sonrasında askerî müdahalenin meşruluğunun gölgelenmesi girişimlerinde düşünülmesi ve hatırlanılması gereken bir durum daha mevcuttur: Bazoum, orduyu modernleştirmek, ordunun üst kademesini reform etmek ve darbenin kilit ismi General Tchiani'yi görevden almak isteğinde idi. Dolayısıyla ordunun bir bölümü ve devlet başkanı arasında iktidar savaşı ve güç mücadelesi bulunmakta idi. Ayrıca gözden kaçan, darbeyi ve sonrasında dile getirilen tepkileri anlamada kilit öneme sahip bir diğer başlık da Nijer demografisindeki etnik tablo ve bu tablo kapsamında yaşanan güç savaşlarıdır. Bazoum, Arap etnik kökenine sahiptir. Nijer demografisinde Arap nüfus azınlığı teşkil etmektedir.

Sonuç olarak "Afrika siyasetinde en başa mı dönülüyor? "Darbelerle mücadeleye giriş mi?" soruları, 2000'lerden sonra tekrardan mı ele alınacak merak edilmektedir. Soğuk Savaş'ın bitmesiyle diğer bir ifadeyle Sovyetler Birliği'nin çökmesiyle Afrika'nın bazı devletleri önemli bir müttefikten yoksun kalmıştır. Nikita Hruşov dönemiyle birlikte Sovyetler, Afrika'daki ulusal kurtuluş mücadelelerine ve sömürgeciliğin tasfiyesi döneminde bağımsızlıklarını kazanan devletlere destek vermeye başlamıştır. Fakat 1990'larda bu desteğin kesilmesi Afrika'nın Batı ülkelerine ve kurumlarına yönelmesine neden olmuştur. Söz konusu yönelim beraberinde demokrasinin uygulanması/demokratik yönetime geçilmesi, insan haklarının uygulanması gibi şartları beraberinde getirmiştir.

Sömürgeciliğin tasfiyesi döneminde kıta siyasetinin darbe ile eş değer tutulması ve yardımın yapılması yukarıda belirtilen şartlara bağlanması Afrika devletlerinin ABT'yi reform etmesi ve anayasal olmayan yollardan yönetim değişikliğine karşı çıkmayı başat norm olarak benimsemesine neden olmuştur. Fakat bugün Nijer kapsamında yaşananlar ve dile getirenler Afrika'nın en başa dönüp dönmeyeceğini sorgulatmaktadır. Öte yandan neo-kolonyal sisteme darbe ile olsa da dikkat çekilmesi özellikle Batı ve eski sömürgeci ülkelerle ilişkilerin Afrika halklarının lehine yeni bir düzleme oturup oturmayacağını da sorgulatmaktadır. Söz konusu soruyla da bağlantılı olarak Rusya'nın bölgede faaliyetlerini artırıp Batı'ya nazaran Afrika devletleriyle ne kadar farklı ilişki kuracağı merak edilmektedir.

ANKASAM ANALİZ

Asya-Pasifik Bölgesi'nde Artan Çin-Rusya Yakınlaşması ve Olası Senaryolar

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Çin'in dünyanın en güçlü ekonomilerine sahip olduğu[1] ve bu durumun da söz konusu aktörler arasında jeoekonomik, jeopolitik ve jeostratejik bir rekabet yarattığı görülmektedir. Aynı zamanda mevzubahis rekabetin hem bölgesel hem de küresel bir mahiyete sahip olduğu öne sürülebilir. Dolayısıyla hem Washington hem de Pekin, bahse konu olan rekabet bağlamında birbirlerine karşı stratejiler geliştirmektedir.

Dahası 24 Şubat 2022 tarihinde başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı,[2] ABD ile Çin arasındaki rekabet üzerinde de önemli bir etki yaratmıştır. Çünkü Pekini ABD ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) karşıtlığı üzerinden şekillenen bir dış politika anlayışına sahiptir.

Öte yandan Rusya'nın da Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) döneminden kalma bir Batı karşıtlığı vardır. Her ne kadar 2000'li yılların başında bu durum değişiyor gibi gözükse de günümüzde Moskova yönetimi, bilhassa Ukrayna'daki savaşla birlikte Batı ve NATO karşıtlığını temel dış politika uygulamaya yönelmiştir.

Tüm bunların yanı sıra Pekin ve Moskova her ne kadar uzun vadede jeopolitik perspektife birer rakip olarak da gözükseler kısa vadede Batı karşıtlığı üzerinden bir işbirliği içerisindedir. Bu bağlamda Çin'in Rusya'nın hızlı bir galibiyet olarak Batı'yı zayıflatacağını düşünmesi nedeniyle Rusya-Ukrayna Savaşı'nın başlangıcında Moskova'ya destek verdiği; ancak sahada işlerin planlandığı gibi gitmediği

**Zeki Talustan
GÜLTEN**
ANKASAM
Asya-Pasifik
Araştırma Asistanı

ve bahse konu olan savaşın Batı'yı konsolide ettiği görülmüştür. Bu da Çin'in savaşa bakış açısının değişmesine yol açmıştır. Ancak bu iki devletin söz konusu gelişmelere rağmen Batı karşıtlığı noktasında bir müttefiklik inşa edebilmeyi başardığı söylenebilir.

Bu kapsamda Washington'un Soğuk Savaş yıllarında Sovyetler Birliği'ne karşı uyguladığı çevreleme stratejisini[3] Pekin'e karşı da hayata geçirdiği ifade edilebilir. Zira ABD, Soğuk Savaş döneminde bu stratejiden yararlanmış ve kendisi açısından avantajlı bir çıkış almıştır. Dolayısıyla ABD'nin Çin'e karşı bu eylemi de Washington-Pekin hatında tezahür eden rekabete bölgesel bir mahiyet kazandırmaktadır.

Gerek ABD'nin söz konusu stratejisinden dolayı meydana gelen bölgesel güç mücadelesi gerekse de Rusya ile Çin'in ABD, NATO ve Batı karşıtlığı üzerinden sergilediği birliktelik, Moskova'nın hem Pekin'le olan bağlarını geliştirmesine hem de Asya-Pasifik Bölgesi'ndeki gelişmelerde daha fazla söz sahibi olmasına kapı aralamaktadır.

Bu doğrultuda ilk olarak 27 Haziran 2023 tarihinde Tayvan Boğazı yakınlarında iki Rus savaş gemisinin görülmesi dikkat çekici bir gelişme olarak kayda geçmiştir.[4] Dahası Rusya'nın Interfax haber ajansında çıkan bir habere göre Rus Pasifik Filosu'ndan bir gemi, Güney Çin Denizi'nde de gözlemlenmiştir.[5]

Dahası 16 Temmuz 2023 tarihinde Çin Savunma Bakanlığı tarafından bakanlığın resmi WeChat hesabından yapılan açıklamada beş savaş gemisi ve dört helikopterden oluşan Çin filosunun doğudaki Qingdao Limanı'ndan ayrıldığı ve Japon Denizi üzerinde önceden belirlenmiş bir bölgede "stratejik su yollarının güvenliğini sağlama" amaçlı bir tatbikat için Rus deniz ve hava kuvvetlerine katılacağı belirtilmiştir.[6] Nitekim Çin Savunma Bakanı Li Shangfu, 2023 yılının Temmuz ayında Pekin'de Rus Donanması komutanı Amiral Nikolai Yevmenov'la bir araya geldiğinde, her iki taraf da askeri bağları güçlendirme taahhüdünü yinelemiştir.[7]

Bu çerçevede Çin ile Rusya'nın Batı'ya karşı birliktelik mesajı vermeyi hedeflediği öne sürülebilir. Dahası Moskova'nın da batı sınırında Kiev'le savaşırken; aynı zamanda doğu sınırıyla ilgilenebileceğini göstermeyi amaçladığı söylenebilir.

Kısacası her ne kadar uzun vadede jeopolitik birer rakip de olsalar da Çin ile Rusya arasında Batı karşıtlığı üzerinden yürütülen bir işbirliği mevcuttur. Söz konusu işbirliğinin kapsamının genişlemesi, her iki aktörün de Batı'ya karşı daha rekabetçi bir duruş sergilemesinin önünü açabilir.

[1] "The World's Largest Economies", World Data Info, <https://www.worlddata.info/largest-economies.php>, (Erişim Tarihi: 03.07.2023).

[2] "Ukraine in Maps: Tracking the War with Russia", British Broadcasting Corporation News, <https://www.bbc.com/news/world-europe-60506682>, (Erişim Tarihi: 03.07.2023).

[3] "The History of Containment Policy", Thought Co, <https://www.thoughtco.com/definition-of-containment-2361022>, (Erişim Tarihi: 03.07.2023).

[4] "Japan Says Russian Warships Spotted Near Taiwan, Okinawa Islands", Reuters, <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/japan-says-russian-warships-spotted-near-taiwan-okinawa-islands-2023-07-01/>, (Erişim Tarihi: 03.07.2023).

[5] "Russian Warships Spotted off Taiwan's East Coast 'on Way Home' from Komodo Drills", South China Morning Post, <https://www.scmp.com/news/china/military/article/3225800/russian-warships-spotted-taiwans-east-coast-way-home-komodo-drills>, (Erişim Tarihi: 03.07.2023).

[6] "China, Russia to Start Joint Air and Sea Drill in Sea of Japan", Reuters, <https://www.reuters.com/world/china-russia-start-joint-air-sea-drill-sea-japan-2023-07-16/>, (Erişim Tarihi: 03.07.2023).

[7] "China's Defence Minister Meets Russian Navy Head in Beijing", Reuters, <https://www.reuters.com/world/chinas-defence-minister-meets-russian-navy-head-beijing-defence-ministry-2023-07-03/>, (Erişim Tarihi: 03.07.2023).

ANKASAM **ANALİZ**

Bölgesel İttifaklar Bağlamında Avustralya-Çin İlişkileri

Avustralya, Asya-Pasifik Bölgesi'nde yer almasına rağmen kurduğu ittifaklar bakımından Batılı bir devlet olarak kabul edilmektedir. Bu açıdan Canberra yönetimi, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) başta olmak üzere Batılı aktörlerle olumlu münasebetlere sahiptir. Nitekim Avustralya, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana hem sahip old-

uğu tehdit algısı hem de bölgesel konjonktürü gereği Batı, ABD ve NATO ekseninde politikalar yürütmektedir.

Zira bu durum, Avustralya'nın içerisinde bulunduğu Batı temelli ittifaklardan net şekilde anlaşılmaktadır. Fakat aynı zamanda özellikle de 2022 yılının Mayıs ayında Anthony Albanese'nin

**Zeki Talustan
GÜLTEN**
ANKASAM
Asya-Pasifik
Araştırma Asistanı

Avustralya Başbakanı seçilmesiyle[1] birlikte Kanberra-Pekin hattındaki diyalog güçlenmiş ve Avustralya, Çin'le olan ilişkilerinde diplomasiyi ön plana çıkaran bir yaklaşım benimsemiştir.

Tüm bunların yanı sıra Avustralya; ABD ve İngiltere tarafından hayata geçirilen AUKUS Pakti'nin stratejik bir üyesidir.[2] Bahse konu olan pakt, Asya-Pasifik Bölgesi'nde iki önemli Batılı aktörün nüfuzlarını arttırabilmeleri açısından oldukça önemlidir. Esasen söz konusu ittifak, Çin'in çevrelenmesi amacıyla kurulmuştur. Zira ABD ve NATO Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği'ne karşı uygulayarak avantajlı bir sonuç elde ettiği Çevreleme Politikasını[3] Pekin'e karşı da uygulamak istemektedir. Dolayısıyla AUKUS Pakti, Pekin ile Kanberra arasındaki güvensizliği ve gerilimi arttırmaktadır.

Öte yandan Avustralya'nın dahil olduğu bir başka bölgesel ittifak olan Dörtlülük Güvenlik Diyalogu (QUAD) da Asya-Pasifik'te Batı temelli bir oluşumdur. Bu ittifak Avustralya, ABD, Japonya ve Hindistan arasında oluşturulmuştur.[4] QUAD, temelinde demokratik ilkeleri içselleştirmiş ülkeleri bir araya getirme hedefiyle oluşturulmuştur.[5] Fakat bahse konu ittifakın ana amacının Pekin'in Güney Çin Denizi'ndeki faaliyetlerini sınırlamak ve Çin'le bölgesel çapta bir mücadele yürütmek olduğu öne sürülebilir. Aynı zamanda Çin'in nüfuzuna karşı bir direnç oluşturmak da yine mevzubahis ittifakın temel hedeflerinden biridir. Dolayısıyla ABD'nin ve Batı'nın Pekin'le yürütmekte olduğu jeopolitik, jeoekonomik ve jeostratejik rekabet dikkate alındığında QUAD'ın ABD için Asya-Pasifik Bölgesi'nde önemli bir cephe görevi gördüğü öne sürülebilir.

Tarihten örnek vermek gerekirse; Avustralya, ABD ve Yeni Zelanda arasında 1951 senesinde ANZUS Anlaşması imzalanmıştır.[6] Bahse konu olan durum Kanberra'nın Asya-Pasifik Bölgesi'ndeki tutumunu, tarafını, konumunu ve perspektifini net bir şekilde ortaya koymaktadır. Zira söz konusu durum Avustralya'yı Asya-Pasifik jeopolitiği üzerinde somut bir taraf haline getirmektedir. Bilhassa da mevzubahis anlaşmada; taraf devletlere karşı hayata geçecek herhangi bir askeri saldırının diğer devletler tarafından da tehdit olarak algılanacağı maddesi haizdir. Zira anlaşmada, "Diğer devletler bir diğer devlete karşı yapılan saldırıyı kendi güvenlikleri ve huzurları için de tehlike olarak değerlendirecek" denmektedir.[7] Dolayısıyla bu durum da Kanberra'nın tutumunun yasal zeminini göstermesi açısından oldukça önemlidir.

Sonuç olarak Avustralya hem ANZUS Anlaşması'nda hem AUKUS Pakti'nde hem de QUAD'da ABD'yle birlikte değişmeyen tek aktördür. Bu da Kanberra'ya oldukça Batılı bir perspektif katmaktadır. Her ne kadar Anthony Albanese'nin Başbakan seçilmesiyle birlikte Avustralya-Çin arasında yumuşama sinyalleri oluşsa da bahse konu ittifaklar ve Kanberra'nın tutumu, Pekin'le gergin bir temasa neden olmaktadır.

[1] "Australia Election: Anthony Albanese Leads Labor to Australian Election Victory", British Broadcasting Corporation News, <https://www.bbc.com/news/world-australia-61267489>, (Erişim Tarihi: 04.02.2023).

[2] "What is the Aukus Alliance and What are Its Implications?", The Guardian, <https://www.theguardian.com/politics/2021/sep/16/what-is-the-aukus-alliance-and-what-are-its-implications>, (Erişim Tarihi: 03.02.2023).

[3] Mustafa Cem Koyuncu, "Hint-Pasifik Bölgesinin "Yeni Yıldızı" QUAD: Zayıflıklar, Fırsatlar, Tehditler ve Avantajlar", ANKASAM, <https://www.ankasam.org/hint-pasifik-bolgesinin-yeni-yildizi-quad-zayifliklar-firsatlar-tehditler-ve-avantajlar/>, (Erişim tarihi: 31.01.2023).

[4] "Quad Members Meet in New Delhi, Assure it is not a Military Grouping or Meant to Counter China", The Times of India, <https://timesofindia.indiatimes.com/india/quad-members-meet-in-new-delhi-assure-it-is-not-a-military-grouping-or-meant-to-counter-something/articleshow/98391209.cms>, (Erişim tarihi: 31.01.2023).

[5] "What is The Quad, and How Did it Come About?", The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2022/may/24/what-is-the-quad-and-how-did-it-come-about>, (Erişim tarihi: 31.01.2023).

[6] "The Australia, New Zealand and United States Security Treaty (ANZUS Treaty), 1951", Office of the Historian, <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/anzus>, (Erişim tarihi: 31.01.2023).

[7] "The ANZUS Treaty Does not Make Australia Safer. Rather, it Fuels a Fear of Perpetual Military Threat", The Conversation, <https://theconversation.com/the-anzus-treaty-does-not-make-australia-safer-rather-it-fuels-a-fear-of-perpetual-military-threat-165670>, (Erişim Tarihi: 31.01.2023).

ANKASAM ANALİZ

Kuşak ve Yol Projesi'nin Çin-Afrika İlişkilerine Etkisi

2013 yılında başlatılmasından bu yana geçen 10 yıllık süreç içerisinde Kuşak ve Yol Projesi, büyük bir yol katetmiştir. Projenin ihtiva ettiği altyapı yatırımları ve maddi destek birçok ülke açısından projeyi cazip hale getirirken, Batılı devletlerin projeye temkinli yaklaşımlarına neden olmuştur. 2019 yılında Çin Devlet Başkanı Şi Cinping, İtalya'yı ziyaret etmiş ve iki devlet arasında Kuşak ve Yol Projesi kapsamında bir mutabakat zaptı imzalanmıştır. Böylelikle İtalya, projeye katılım sağlamıştır.

Bununla birlikte aradan geçen 4 yıldan sonra hala İtalya ve Çin arasında imzalanan anlaşmanın devamı konusunda tartışmalar devam etmektedir. 27 Temmuz 2023 tarihinde İtalya Devlet Başkanı Georgia Meloni ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

Başkanı Joe Biden gerçekleştirdikleri görüşme sırasında bu konuyu da ele almışlardır. Meloni, ABD'nin bir şey dikte etmediğini, ancak durumun 2023 sonuna kadar netleşeceğine işaret etmiştir.[1]

Diğer taraftan projenin ortaklarından olan Pakistan'la ilişkilerinin gelişimi için Çin, söz konusu ülkeye sağlamış olduğu borcu 2,4 milyar dolar bandına çekmiştir.[2] Bu bağlamda Pakistan-Çin ilişkilerinin proje çerçevesinde gelişim gösterdiği ve ikili ilişkilerde yeni bir boyuta erişildiği söylenebilir.

Projenin en önemli çalışma sahalarından bir tanesi de Afrika'dır. Kıtanın sömürgecilik döneminden beri büyük sorunlarla karşı karşıya olması ve özel-

Elcan TOKMAK
ANKASAM
Asya-Pasifik
Araştırma Asistanı

likle ekonomik sorunların çözümünde yatırıma ihtiyaç duyması, Kuşak ve Yol Projesi'nin önemini günden güne artmaktadır. Bu noktada Zimbabve, Kenya, Burundi ve Moritanya gibi ülkeler bölgede Kuşak ve Yol Projesi'nin en etkin olduğu devletlerden birkaçı olarak göze çarpmaktadır.

Zimbabve, 23 yıldır Batılı devletlerin yaptırımlarına maruz kalan bir ülkedir. Harare Hükümeti'nin 2000 yılında yürürlüğe koyduğu toprak reformu nedeniyle Batılı devletler tarafından ülkeye birçok yaptırım uygulanmış ve bunun neticesinde ülke ekonomisi zor durumda kalmıştır. Ülkedeki açığın kapatılması adına para basma yoluna giden Zimbabve Merkez Bankası, ülkenin hiperenflasyona sürüklenmesine neden olmuştur. İlerleyen süreçte ise resmi işlerde başta Amerikan doları olmak üzere farklı devlet paralarının kullanımı bir nebze olsun ekonomiyi rahatlatmıştır.

İçerisinde bulunduğu zor durum nedeniyle Batılı devletlere bir alternatif bulma arayışı içerisinde olan Zimbabve'nin imdadına Çin yetişmiştir. 2003 yılından beri Zimbabve tarafından uygulanan "Doğuya Bak" politikası bağlamında Zimbabve, Çin'le siyasi ve ekonomik ilişkilerini geliştirmektedir. 30 Temmuz 2023 tarihinde gerçekleşen ikili görüşmelerde Zimbabve Devlet Başkanı Emmerson Mnangagwa, Çin'le dostane ilişkiler kurduklarına işaret etmiştir.[3]

İkili ilişkilerindeki olumlu atmosfer neticesinde Çin, ülkede birçok alt yapı ve inşaa sürecinde aktif rol almıştır. Güncel olarak Gabriel Mugabe Uluslararası Havalimanı'nın genişletilme çalışmalarına[4] katılan Çin'in Kuşak ve Yol Projesiyle ülkedeki yeri sürekli bir artış göstermektedir.

Bir başka Afrika ülkesi olan Kenya da Kuşak ve Yol Projesi içerisinde önemli bir yere sahiptir. 2017 yılında imzalanan anlaşma uyarınca projeye katılımı gerçekleşen Kenya'nın[5] Çin'le olumlu ilişkileri iki ülke ticaretine de yansımıştır. Nitekim 2017 yılında Kenya'nın Çin'e gerçekleştirdiği ihracatı, 95 milyon dolar bandında seyrederken; 2021 yılına gelindiğinde 199,62 milyon dolara ulaşmıştır.[6] Çin'in ihracat verilerine bakıldığında ise 2017 yılında 550 milyon dolar bandında gerçekleşen ihracat; 2022 yılına gelindiğinde 8,25 milyar dolara ulaşmıştır.[7]

24 Temmuz 2023 tarihinde ise Nairobi'de Çin Dışişleri Bakanı Wang Yi ve Kenya Devlet Başkanı arasında gerçekleşen görüşmede hem Pekin hem de Nairobi Hükümeti, Kuşak ve Yol Projesi kapsamında ilişkilerin geliştirilmesi konusunda mutabık kalmıştır.[8]

Görüldüğü üzere Kuşak ve Yol Projesi sadece Çin ile Afrika ülkeleri arasında ekonomik ilişkilerin gelişimine katkı sunmakla kalmamış, aynı zamanda gelişen ekonomik ilişkilerin yardımıyla siyasi ilişkilerin gelişmesine de olanak sağlamıştır.

Projenin bölgede Çin'le ilişkilerin geliştirilmesi bağlamında kapı araladığı diğer ülkeler ise Brundi ve Moritanya'dır. 29 Temmuz 2023 tarihinde Moritanya Devlet Başkanı Mohamed Ould Cheikh Ghazouani ve Çin Devlet Başkanı Şi Cinping arasında gerçekleşen görüşmede Şi, Moritanya Devlet Başkanı'na Çin'in temel çıkarlarını göz önünde bulundurduğu için teşekkür etmiş ve görüşme sonucunda iki devlet arasında Kuşak ve Yol Projesi'nin geliştirilmesi için anlaşma imzalanmıştır.[9]

Aynı tarihte "FISU Dünya Üniversite Oyunları" kapsamında Çin'i ziyaret eden Brundi Devlet Başkanı Evariste Ndayishimiye ile Şi Cinping arasında bir görüşme gerçekleşmiştir. Görüşmede Ndayishimiye, "Tek Çin Prensibine" bağlılığını ifade ederken Kuşak ve Yol Projesi'ne desteğini yinelemiştir. Çin ise ülkeye desteğinin devam edeceğine işaret etmiştir.[10]

Sonuç olarak, Çin'in 2013 yılında duyurduğu Kuşak ve Yol Projesi aradan geçen 10 yıl içerisinde çeşitli sinamalarla karşılaşmıştır. Proje, Batılı devletler tarafından şüpheli karşılanırken, Afrika'da geniş çapta destek bulmuştur. Bu bağlamda Zimbabve örneğinde olduğu gibi projenin ekonomik ilişkileri geliştirirken siyasi ilişkiler üzerinde de olumlu etkide bulunduğu gözlemlenmiştir.

[1] "China Tops Agenda as Biden Meets Meloni in Washington", EURACTIV, www.euractiv.com/section/global-europe/news/china-tops-agenda-as-biden-meets-meloni-in-washington/, (Erişim Tarihi: 28.07.2023).

[2] Guransh Kaur, "China Extends \$2.4 Billion Loan to Pakistan, Strengthening Economic Ties", INVENTIVA, www.inventiva.co.in/trends/china-extends-2-4-billion-loan/, (Erişim Tarihi: 29.07.2023).

[3] "Chinese Assistance, Investments Stand Out Showing Growing Bond with Zimbabwe", New Zimbabwe, www.newzimbabwe.com/chinese-assistance-investments-stand-out-showing-growing-bond-with-zimbabwe/, (Erişim Tarihi: 30.07.2023).

[4] Aynı yer.

[5] "What Kenya's Presidential Election Means for China's Belt and Road Initiative", The Diplomat, thediplomat.com/2022/08/what-kenyas-presidential-election-means-for-chinas-belt-and-road-initiative/#:~:text=Kenya%20was%20the%20third%20African,massive%20infrastructural%20projects%20across%20Kenya, (Erişim Tarihi: 30.07.2023).

[6] "Kenya Exports to China", Trading Economics, tradingeconomics.com/kenya/exports/china, (Erişim Tarihi: 30.07.2023).

ANKASAM ANALİZ

Kuzey Kore'nin "Nükleer Tehdidi" ve Asya-Pasifik'in Güvenlik Konjonktürü

Kuzey Kore hem küresel hem bölgesel düzlemde oldukça tehlikeli bir nükleer güçtür.[1] Çünkü Pyongyang, bir yandan nükleer gücünü geliştirmekte, diğer yandan nükleer tatbikatlar ve Kıtalararası Balistik Füze Denemeleri (ICBM) gerçekleştirmektedir. Zira 2022 yılı, Kuzey Kore'nin en çok ICBM denemesi yaptığı yıl olmuştur.[2] Nitekim Pyongyang'ın nükleer tehdidinin bölgesel olduğu kadar küresel çapta da öneme haiz güvenlik kaygılarına yol açtığı öne sürülebilir. Aynı zamanda Kuzey Kore'ye karşı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) içerisinde alınmaya çalışılan yaptırım kararları da Çin ve Rusya'nın vetolarıyla karşılaşmaktadır.[3]

Kuzey Kore; Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) liderliğindeki kurallara dayalı uluslararası düzene meydan okumaktadır. Hem nükleer tehlike hem de söz konusu meydan okuma nedeniyle Batı kampı ile Pyongyang arasında küresel bir rekabet vardır. Bu kapsamda ABD ve NATO gibi Batılı aktörler, Asya-Pasifik'te çeşitli tatbikatlar düzenlemektedir. Bu tatbikatlara Güney Kore ve Japonya gibi Pyongyang'ın nükleer tehdidini en yakından hisseden devletler de katılım sağlamaktadır.[4]

**Zeki Talustan
GÜLTEN**
ANKASAM
Asya-Pasifik
Araştırma Asistanı

Kuzey Kore'nin yarattığı tehlike, Batı'nın Çin karşıtlığı sebebiyle bölgede nüfuz elde etme hedeflerine de meşru bir zemin yaratmaktadır. Nitekim ABD ve NATO, Pekin'le yürütülen küresel rekabet temelinde Asya-Pasifik'te kutup oluşturmayı ve nüfuz elde etmeyi amaçlamaktadır. Dolayısıyla Kuzey Kore'nin varlığı da Batı'nın bu emelleri için bir gerekçe yaratmaktadır. Kısacası Pyongyang'ın varlığı, Batı'nın bölgede Pekin'e karşı yürüttüğü çevreleme politikasında meşrulaştırıcı bir araç olarak kullanılmaktadır.

Konuyla ilgili Beyaz Saray Ulusal Güvenlik Danışmanı Jake Sullivan, 16 Temmuz 2023 tarihinde yaptığı açıklamada, Biden Yönetimi'nin, Kuzey Kore'nin yeni ve daha güçlü bir ICBM denemesi gerçekleştirmesinden endişe duymaya devam ettiğini belirtmiştir.[5] Bu durum, Pyongyang'ın nükleer denemeler noktasında geri adım atmayan bir imaj çizdiğini göstermektedir. Öte yandan Kuzey Kore resmi devlet medyası olan KCNA tarafından yapılan bir habere göre; Kuzey Kore Savunma Bakanı Kang Sun Nam, ABD uçak gemilerinin, bombardıman uçaklarının veya füze denizaltılarının Güney Kore'de konuşlandırılmasının Pyongyang'ın nükleer silah kullanma kriterlerini karşılayabileceğini ve bu silahları kullanmasına sebebiyet verebileceğini söylemiştir.[6] Kang bahse konu açıklamasında şu ifadeleri kullanmıştır:[7]

"Nükleer denizaltı ve diğer stratejik silahların konuşlandırılması, Kuzey Kore Anayasası'na göre nükleer silahların kullanım koşulları kapsamına girebilir."

ABD ve onun Asya-Pasifik'teki önemli müttefikleri olarak adlandırılacak Güney Kore, Japonya ve Avustralya gibi devletlerin hamleleri, Kuzey Kore nezdinde bir caydırıcılık oluşturmaktan ziyade onu provoke edici bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira bahse konu olan durum, bölgesel ve küresel açıdan nükleer tehlikeyi artırıcı bir unsur olabilir. Bu çerçevede Batı ile Kuzey Kore arasındaki gerilimin artarak devam edeceği söylenebilir.

Sonuç olarak Asya-Pasifik Bölgesi'nin güvenlik konjonktüründe Kuzey Kore'nin ve onun nükleer gücünün yıkıcı bir etki yarattığı öne sürülebilir. Bu durum, söz konusu tehlikeyi en yakından hisseden devletler olan Güney Kore ve Japonya gibi ülkeleri ABD'yle birlikte tatbikatlar yapmaya itmektedir. Ancak tüm bu adımlar, Pyongyang'ı daha da provoke etmektedir.

[1] "Is it Time to Accept North Korea is a Nuclear Power?", Cable News Network World, <https://edition.cnn.com/2022/10/28/asia/north-korea-nuclear-threat-solution-analysis-intl-hnk/index.html>, (Erişim Tarihi: 24.07.2023).

[2] "North Korea Resumes Launching Missile Tests. How Worried Should We Be?", The Time, <https://time.com/6266737/north-korea-ballistic-missile-tests-2023/>, (Erişim Tarihi: 24.07.2023).

[3] "China and Russia Veto New UN Sanctions on North Korea For First Time Since 2006", Cable News Network World, <https://edition.cnn.com/2022/05/26/asia/us-north-korea-united-nations-intl-hnk/index.html#:~:text=Russia%20and%20China%20on%20Thursday,develop%20nuclear%20capable%20missile%20systems,> (Erişim Tarihi: 24.07.2023).

[4] "South Korea, US, Japan Hold anti-North Korea Submarine Drill", Associated Press News, <https://apnews.com/article/south-korea-us-japan-north-korea-drills-5ce09e9d8b7a0f76b043588b5745716e>, (Erişim Tarihi: 24.07.2023).

[5] "US Remains Concerned North Korea Will Conduct Another Missile Test", Reuters, <https://www.reuters.com/world/white-house-remains-concerned-north-korea-will-conduct-another-missile-test-2023-07-16/>, (Erişim Tarihi: 24.07.2023).

[6] "North Korea Threatens Nuclear Retaliation over US Displays of Military Force", Reuters, <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/north-korea-says-deployment-us-strategic-assets-meets-condition-its-nuclear-2023-07-20/>, (Erişim Tarihi: 21.07.2023).

[7] Aynı yer.

BASINDA ANKASAM

8 Ağustos 2023

ANKASAM Başkanı Prof. Dr. Mehmet Seyfettin Erol dış politikadaki güncel gelişmeleri TRT Ankara Radyosu Gündem programında değerlendirdi.

10 Ağustos 2023

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Uluslararası İlişkiler Uzmanı Göktuğ Çalıışkan'ın Afrika'daki gelişmeler ve Fransa'nın bölgedeki varlığına dair görüşleri, İHA'da yayımlandı.

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) bünyesinde faaliyet gösteren ve uluslararası hakemli dergi olan *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*'nin son sayısı yayımlanmıştır. *Academic Keys, ASOS Index, CEEOL, Cite Factor, DRJI, Index Copernicus, İdeal Online, Research Bible, Sindex ve TÜBİTAK DERGİPARK* veri tabanları tarafından taranan dergimize aşağıdaki bağlantı üzerinden ulaşabilirsiniz.

ULUSLARARASI KRİZ VE SIYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ CİLT VIII , SAYI I

BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) bünyesinde faaliyet gösteren ve uluslararası hakemli dergi olan *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*'nin son sayısı yayımlanmıştır. *Academic Keys, ASOS Index, CEEOL, Cite Factor, DRJI, Index Copernicus, İdeal Online, Research Bible, Sindex ve TÜBİTAK DERGİPARK* veri tabanları tarafından taranan dergimize aşağıdaki bağlantı üzerinden ulaşabilirsiniz.

ANKASAM BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ CİLT VIII , SAYI I

